

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.066 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента

ГАЛУС Олени Олександрівни на дисертацію

**БІЛАКА Миколи Миколайовича на тему «Право на цивільну
вогнепальну зброю як гарантія конституційного права на захист життя
та здоров'я особи», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в
галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В умовах воєнної агресії та зростаючих безпекових загроз для України актуальним постає питання ефективної реалізації конституційного права громадян на захист життя і здоров'я. Особливого значення набуває дослідження можливості володіння цивільною вогнепальною зброєю як одного з потенційних механізмів самозахисту. Це питання є предметом суспільного інтересу та наукових дискусій, адже поєднує потребу в особистій безпеці з ризиками для громадського порядку. Водночас відсутність спеціального законодавчого акта та недосконалість наявних норм створюють правову невизначеність і ускладнюють державний контроль у цій сфері. Ситуація потребує ґрунтовного конституційно-правового аналізу, з урахуванням європейського досвіду та безпекового контексту в Україні. Дослідження цієї теми сприятиме вдосконаленню правового регулювання та формуванню збалансованої політики у сфері обігу цивільної зброї.

Дослідження права на цивільну вогнепальну зброю саме в конституційно-правовій площині є не лише своєчасним, а й важливим для формування збалансованої та обґрунтованої правової позиції держави щодо права громадян на цивільну вогнепальну зброю. Воно має на меті не лише забезпечення основоположних прав людини, а й досягнення балансу між безпекою суспільства, обмеженням насильства та реалізацією прав особи на самозахист. У цьому контексті робота має як наукове, так і прикладне значення для подальшої розробки та прийняття відповідного законодавства в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна.

Проаналізувавши анотацію та текст дисертації, зміст публікацій БІЛАКА Миколи Миколайовича, можемо зробити висновок про те, що наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дисертаційного дослідження.

Сформована структура дисертації дала можливість здобувачу послідовно і комплексно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються права на

цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист життя та здоров'я особи.

Теоретичною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці українських і зарубіжних учених у галузі конституційного, адміністративного, кримінального права, теорії держави і права. При написанні роботи автор опрацював значний (всього 194 джерела) масив наукової літератури, чинного законодавства України та зарубіжних країн, міжнародно-правових актів щодо реалізації права на цивільну вогнепальну зброю. Інформаційною та емпіричною базами дослідження стали рішення Конституційного Суду України, постанови Верховного Суду. Завдяки цьому дисертація значною мірою набула якості повноцінного дослідження.

Мета дисертаційного дослідження визначена коректно і полягає в комплексному аналізі теоретичних та практичних аспектів права на цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист життя та здоров'я особи, а також формулюванні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання обігу вогнепальної зброї в Україні. Для досягнення поставленої мети наукового дослідження було передбачено вирішення багатьох завдань, які були успішно досягнуті здобувачем. Зокрема, було досліджено історико-теоретичні основи та еволюцію конституційного права на захист життя та здоров'я особи; проаналізовано міжнародно-правові та національні механізми гарантування права особи на захист життя і здоров'я; визначено місце права на цивільну вогнепальну зброю в системі гарантій права на захист життя та здоров'я особи; окреслено сучасний стан правового регулювання права на цивільну вогнепальну зброю; охарактеризувати правові підстави та суб'єктів правовідносин у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні; проаналізовано порядок надання дозволу на зберігання та носіння цивільної вогнепальної зброї; розкрито механізми державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї в Україні; окреслено проблеми теоретичного та нормативно-правового забезпечення обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні; проаналізовано досвід країн Європи та США у сфері легалізації цивільної вогнепальної зброї в контексті забезпечення права на захист життя та здоров'я; сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання обігу цивільної зброї в Україні в контексті євроінтеграційних процесів.

Об'єкт та предмет дослідження визначені відповідно до встановлених вимог та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему, не виходячи за межі наукової спеціальності.

Наукова новизна рецензованої дисертації полягає у тому, що дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням права на цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист життя та здоров'я особи. У межах здійсненого дослідження отримано результати, що мають наукову новизну.

Варто звернути увагу на те, що автором обґрунтовано концептуальне розуміння права на цивільну вогнепальну зброю як важливої складової системи гарантій конституційного права на захист життя та здоров'я, що дозволяє компенсувати фізичну чи кількісну перевагу нападників, створює психологічний бар'єр для потенційних правопорушників та забезпечує безпеку особи в екстремальних умовах.

Заслуговує на увагу запропонований автором комплексний підхід до вдосконалення національного законодавства у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї на основі позитивного досвіду зарубіжних країн (Чехії, Швейцарії, Литви, Німеччини, США) та з урахуванням вимог Директиви (ЄС) 2021/555, що передбачає впровадження чіткої класифікації зброї, комплексної перевірки власників зброї та ефективної системи державного нагляду. Варто погодитися із дисертантом, що імплементація цих норм не лише сприятиме виконанню міжнародних зобов'язань України в рамках євроінтеграційного процесу, а й здатна істотно підвищити ефективність державного моніторингу за обігом вогнепальної зброї, одночасно посилюючи правову культуру та суспільну відповідальність.

Практичне значення одержаних результатів у правотворчій та правозастосовчій діяльності, науковій та навчально-методичній роботі достатньою мірою висвітлене у дисертації і сумнівів не викликає. Передусім практичне значення здобутих результатів у правотворчій діяльності полягає в можливості їх використання для вдосконалення законодавства України у сфері регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї, зокрема, при доопрацюванні проекту Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» та внесенні змін до Конституції України, Кримінального кодексу України і Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також у правозастосовчій діяльності – для вдосконалення практики реалізації законодавства у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї.

Науково-практична значущість дослідження підтверджується конкретними пропозиціями щодо внесення змін до Конституції України, Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, особливу увагу привертають пропозиції щодо:

- усунення колізії між нормами Конституції та Кримінального кодексу України;
- диференціації адміністративної відповідальності за порушення правил полювання;
- вдосконалення системи обмежень щодо отримання дозволу на придбання вогнепальної зброї;
- імплементації елементів зарубіжного досвіду в українське законодавство.

На особливу увагу заслуговує виявлена автором колізія між безумовним правом на захист, закріпленим у статтях 27 та 55 Конституції України, та обмеженнями щодо необхідної оборони, встановленими статтею 36 Кримінального кодексу України. Дисертант переконливо доводить, що така

колізія потребує законодавчого вирішення шляхом внесення відповідних змін до Основного Закону.

Повнота викладу положень дисертації в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні результати дисертації відображені у 4 наукових статтях, які включені до переліку наукових фахових видань України в галузі юридичних наук, та у 4 тезах доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях, що відповідає вимогам, передбаченим постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 року № 44.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист у належному обсязі відображені в анотації до дисертації, а її зміст відповідає встановленим вимогам.

Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності. У дисертації звернення здобувача до ідей, думок інших науковців містять посилання на відповідні джерела. Порушень академічної доброчесності у тексті дисертації рецензентом виявлено не було.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Не заперечуючи актуальність проведеного дисертантом дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність положень роботи, значний теоретичний рівень, необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційного дослідження БЛАКА Миколи Миколайовича носять дискусійний характер.

1. У дисертації автором недостатньо досліджено питання інституційного забезпечення контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї. Зокрема, дисертант в основному зосереджується на нормативно-правових аспектах згаданого контролю та приділяє менше уваги аналізу організаційної структури органів, відповідальних за регулювання та контроль у зазначеній сфері.

2. Попри ґрунтовний аналіз нормативно-правових актів, у дослідженні бракує систематизованого вивчення судової практики у справах, пов'язаних із застосуванням зброї в умовах необхідної оборони та перевищенням її меж, що є важливим для розуміння практичних аспектів реалізації досліджуваного права.

3. Дискусійним вбачається підхід автора до структури державного контролю у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї. Визначаючи основні компоненти цієї структури (комплексна перевірка потенційних власників, систематичний моніторинг суб'єктів, комплекс превентивних заходів та механізм юридичної відповідальності), дисертант не враховує такий важливий елемент як інформаційно-аналітичне забезпечення контрольної діяльності. Не можемо погодитися з таким підходом, оскільки в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та діджиталізації державного управління, впровадження електронних систем обліку та моніторингу обігу зброї, використання автоматизованих аналітичних інструментів для виявлення потенційних ризиків становить окремий, самостійний компонент системи державного контролю, який потребує спеціального правового регулювання.

Слід зазначити, що викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю питань, що розкриваються автором.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження **БІЛАКА Миколи Миколайовича** на тему «Право на цивільну вогнепальну зброю як гарантія конституційного права на захист життя та здоров'я особи» відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукове завдання, що має істотне значення для науки конституційного права, а його автор – **БІЛАК Микола Миколайович** – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент:
завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент

Олена ГАЛУС